

**ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԲՈՒՀՈՒՄ ԴԱՍԱՆՈՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆՆ ՈՒ
ՄԱՏՈՒՑՄԱՆԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԿՈՂ ՄԻ ՔԱՆԻ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐ***
(դիտարկումներ մեր պրակտիկ փորձի մասին)

Արեգա Թևոյան

Բանալի բառեր` Կրթական քաղաքականություն, կրթության որակ, որակի ապահովում, դասախոսության գրառում, մատուցման մատչելիություն, արդյունավետություն, ուսանողների ակտիվության ապահովում, ներկայացվող պահանջներ, փորձի բացահայտում:

Բարձրագույն դպրոցի զարգացման արդի փուլը պահանջում է էապես բարձրացնել ուսանողների մասնագիտական պատրաստվածության որակը, որը նշանակում է բուհում կատարելագործել ուսուցման գործընթացի համակարգը, որոնել ու գտնել ուսանողների հետ տարվող աշխատանքների (դասախոսություն, գործնական, լաբորատոր պարապմունքներ, փորձուսուցում` անհատական, լսարանային և արտալսարանային) արդյունավետ կազմակերպման մեթոդներն ու ձևերը, բացահայտել այն բոլոր հնարավորությունները, որոնք կարող են լայնորեն օգտագործվել կրթության, արտադրության տարբեր ոլորտների մասնագետների պատրաստման գործում:

Այագա մասնագետների մասնագիտական պատրաստության բովանդակության մշակումը բուհական կրթության պրակտիկայում պահանջում է կոնկրետ խնդրի լուծում` մասնագիտական պատրաստվածության տեսական ամուր հիմքի ստեղծում: Այդպիսի հիմք ստեղծվում է դասախոսությունների, լաբորատոր, գործնական պարապմունքների ընթացքում տրվող գիտելիքների միջոցով:

Բուհում դասախոսության նշանակության գիտակցման մեջ մեծ ներդրում ունեն հայ գիտնականներ Գ. Էդիլյանը, Ա Շավարշյանը, Հ. Ր. Սիմոնյանը, Վ. Պարսամյանը, Հ. Ր. Թամրազյանը, Հ. Մախչանյանը, Ա. Բայլանը, ՀԱԱՀ-ի գիտնականներ Պ. Հակոբյանը, Խ. Երիցյանը, Ա. Լ. Արարատյանը, ինչպես նաև Արցախի բուհերի, (ԱրՊՀ, «Մետրոպ Մաշտոց», «Գրիգոր Նարեկացի» համալսարանի, այդ թվում` ՀԱԱՀ Ստեփանակերտի մասնաճյուղի) փորձառու դասախոսները, որոնք հիանալի գիտեն դասախոսության մշակման ու մատուցման ողջ տեխնոլոգիան, դասախոսություններին վերաբերվում են լուրջ և մտածված` ուշադրություն դարձնելով նրանց ոչ միայն գիտական, այլև մեթոդական կողմին և բովանդակությանը:

Մեզ համար ուղեցույց ունենալով վերոնշյալ հանրահայտ գիտնականների և մեր հանրապետության բուհերի վաստակաշատ դասախոսների ուսանելի խորհուրդներն ու փորձը` սույն հոդվածում մեր մանկավարժական փորձի հիման վրա ներկայացվում են որոշ նկատառումներ դասախոսության նախապատրաստման, ուսումնական նյութի մատուցմանը ներկայացվող մի քանի պահանջների մասին: Այսինքն` դիտարկվում են, թե ինչպես նախապատրաստվել ամենօրյա դասախոսություններին, դասախոսության ընթացքում մատչելի դարձնել հաղորդվող նյութը, ապահովել ուղիղ և հետադարձ կապը, ուսանողների ճանաչողական ակտիվությունը:

Բուհում դասախոսությունն ուսանողների համար գիտական մտածողության դպրոց է: Իր բովանդակությամբ ու ձևակերպումով, դասախոսի կերպարով և նրա

* Հոդվածն ընդունվել է 25.12.16:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել մ.գ.դ., պրոֆեսոր Գ.Հարությունյանը:

խոսքի հուզականությամբ դասախոսությունը հսկայական ուսուցողական և դաստիարակչական ազդեցություն է գործում լսողների վրա: Դասախոսությունն իր ներգործության ուժով ավելի բարձր է կանգնած դասավանդման մյուս բոլոր ձևերից, անփոխարինելի է տեղեկատվության հաղորդման իմաստով և ավելի արդյունավետ՝ ժամանակի տնտեսման առումով: «Բարձրագույն դպրոցի մանկավարժության և հոգեբանության հիմունքները» աշխատության մեջ հեղինակներն ընդգծում են դասախոսության կարևորությունը որպես բուհում ուսումնական գործընթացի կազմակերպման առաջատար ձև. «Դասախոսությունից հրաժարվելը կարող է բերել միայն ուսանողների գիտական մակարդակի անկմանը, կիսամյակի ընթացքում ուսանողների աշխատանքի համակարգվածության և համաչափության խախտմանը: Դրա համար էլ ներկա ժամանակաշրջանում դասախոսությունը շարունակում է մնալ բուհերում ուսումնական գործընթացի կազմակերպման առաջատար ձև»:[1]

Պրակտիկ փորձը ցույց է տվել, որ լավ դասախոսությունը ուսանողին ուղեկցում է դեպի գիտություն, պատկերացում տալիս գիտության տվյալ բնագավառի մասին ամբողջությամբ վերցրած, ծանոթացնում նրան գիտական հիմնական դրույթների հետ, օգնում է հասկանալու գիտության առաջատար գաղափարները, նրա մեթոդաբանությունը, գիտելիքները պրակտիկայում օգտագործելու ուղիներն ու միջոցները:

Բովանակալից դասախոսությունը շատ հաճախ տալիս է այն, ինչ չկա դասագրքերում. նոր տվյալներ, ուսումնասիրվող հարցերի ուրույն մեկնաբանություններ, գիտության զարգացման հեռանկարայանին բնութագիր, կենդանի խոսքի անփոխարինելի ուժ և այլն: Ինչպես մատնանշում է պրոֆեսոր Ա. Բայանը, լավ դասախոսությունն արթնացնում է ուսանողի միտքը, ստիպում նրան խորհել տվյալ գիտության, առարկայի վերաբերյալ, որոնել դասախոսության ժամանակ ծագած հարցերի պատասխանները, ստուգել առավել հետաքրքրական և գիտական դրույթները: [2]

Բովանդակալից դասախոսությունը ուսանողին մղում է դեպի գրքերի աշխարհ, պահանջում խորացված ու համակարգված ինքնուրույն աշխատանք:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ դասախոսության բովանդակության և մատուցման բնույթը մեծապես կախված է նրա մանրակրկիտ և խոր նախապատրաստվածությունից: Ընդ որում, նկատի է առնվում տվյալ դասախոսության ոչ միայն անմիջական մշակումը, այլև հենց իր՝ դասախոսի ընդհանուր պատրաստվածությունը:

Բուհական պրակտիկայում հայտնի ճշմարտություն է այն, որ ուսումնագիտական հաստատությունում կրթադաստիարակչական ամբողջ գործընթացի շարժիչն ու դեկավարը բարձրագույն որակավորում ունեցող դասախոսն է, որը պետք է նվիրված լինի իր մանկավարժական աշխատանքին, լավ տիրապետի այն գիտությանը, որի վրա կառուցում է իր կողմից դասավանդվող առարկան: Անշուշտ, համալսարանի ուսանողների համակողմանի կրթության ու դաստիարակության բարդ խնդիրների հաջող լուծումը էապես կախված է ստեղծագործաբար աշխատող բարեխիղճ դասախոսից, նրա գաղափարական համոզմունքից, մանկավարժական վարպետությունից և նրա գործունեության մեջ դրսևորված որակական հատկանիշներից: Սկսնակ դասախոսների համար պետք է ուսանելի լինեն բարձրագույն դպրոցի պրակտիկայում ճանաչված վերոնշյալ երախտաշատ մանկավարժ-գիտնականների,, այդ թվում մեր հանրապետության բուհերի վաստակաշատ դասախոսների խորիմաստ դրույթներն այն մասին, որ դասախոսի կարևոր որակներից են համարվում նրա ստեղծագործելու, նորի, առաջավորի որոնման և հայտնագործման կարողությունը (ժամանակին տողերիս հեղինակի համար ուսանելի են եղել նաև նրանց խորհուրդները):

Լյծմ մեր աշխատանքային փորձի հիման վրա վերլուծաբար դիտարկենք ամե-

նօրյա դասախոսությունների նախապատրաստման և դասախոսության նյութի պարզ ու մատչելի հաղորդմանը ներկայացվող մի քանի պահանջներ:

Դասախոսությունը ժամանակի ընթացքում ստուգված, հիմնավորված և արդյունավետ մեթոդ է, որի կիրառումը չի բացառում արդիական մոտեցումներ, այն դիտելով ոչ թե սոսկ գիտելիքների, տեղեկատվության հաղորդման ձև, այլև դասախոսի և ուսանողների ակտիվ, ստեղծագործական նպատակասլաց և համատեղ գործունեություն:

Ըստ մեր պրակտիկ փորձի, դասախոսությունների նախապատրաստմանը ներկայացվող պահանջների մեջ կարևոր է ինքնակրթությամբ և ինքնազարգացմամբ զբաղվելը: «Ստեղծագործաբար աշխատող դասախոսի հատկություններից մեկը ինքնակրթությունն է, գիտելիքների մեծ պաշարը նա ձեռք է բերում ինքնակրթության միջոցով»: Պրոֆեսոր Ա. Բայյանը վերստին մատնանշում է. «Ստեղծագործաբար աշխատող ուսուցչի, (բուհում` դասախոսի) հատկություններից մեկը իր գործունեությունը մշտապես վերլուծելու կարողությունն է»: (Ա. Բայյան) [3]: Ըստ մեր պրակտիկ փորձի, ինքնակրթության նշանակությունը մեծանում է այն դասախոսների համար, ովքեր կոչված են ղեկավարելու ուսանողների ուսումնական գործունեությունը, գրքի հետ կատարվող նրանց մտավոր աշխատանքը: Կարևոր ենք համարում ընդգծել այն ճշմարիտ իրողությունը, որ բուհում ուսանողների ուսումնական գործունեության արդյունավետ կազմակերպման կարևորագույն նախապայմանը լավ կարդացվող դասախոսություններն են, գործնական, լաբորատոր պարապմունքների, ստուգաթղթերի, քննությունների ընթացքում տվյալ առարկայի դասախոսի մանկավարժական վարպետության, տակտի, ընդունակությունների, լավատեսության և որակական այլ հատկանիշների դրսևորումը: Այս` տեսակետից էլ դասախոսության հաջողությունն ու արդյունավետությունը պայմանավորված է դասախոսի` օրվա դասախոսությանը լավ նախապատրաստվելուց, որը կարելի է բաժանել երկու փուլի` նախապատրաստական` դասաԷձ-ձձձԱՍան բովանդակության մշակում, նախապատրաստում ընդհանուր դասընթացին, և իրագործման` դասախոսության նյութի մատչելի հաղորդում, ուսանողների ակտիվության, ուղիղ և հետադարձ կապի ապահովում, հարցերի, առաջադրանքների միջոցով ուսանողների կողմից ուսումնական նյութի յուրացման մակարդակի ստուգում և ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի հանձնարարում:

Իսկ ինչպե՞ս կազմակերպի սկսնակ դասախոսն ամենօրյա դասախոսության իր նախապատրաստումը, պլանավորի դրա կառուցման առանձնահատկությունները: Դրան հասնելու միակ ուղին անխոնջ ստեղծագործական աշխատանքն է, սեփական գիտելիքների խորացումն ու ընդլայնումը և իր աշխատանքի գիտական կազմակերպումը: Ուսանողը դասախոսի մեջ պետք է տեսնի խելացի, գիտուն, մտածող, մասնագիտական գիտելիքներին տիրապետող մարդու: Որքան խորն են դասախոսի գիտելիքները, մասնագիտական պատրաստվածությունը, որքան լայն է նրա մտահորիզոնը, բազմակողմանի է գիտական կրթվածությունը, այնքան ավելի մեծ է նա ոչ միայն որպես դասախոս, այլև դաստիարակ:

Դասախոսությունը կարելի է համարել արդյունավետ, եթե համատեղ համագործակցված կազմակերպվում են դասախոսի և ուսանողների գործունեության եղանակները` ուղղված դասախոսության նյութի ուսուցման խնդիրների բազմակողմանի լուծմանը: Այս առումով էլ դասախոսության նյութի մատուցմանը ներկայացվում է ևս մեկ կարևոր պահանջ` մատչելիություն, (բայց ոչ պարզեցում), պարզություն ու որոշակիություն, որը ընդհանուր դիդակտիկական սկզբունք է և կիրառվում է տվյալ նյութը յուրացնող ուսանողների ընկալման բարձր մակարդակը ապահովելու նպատակով: Դասախոսության նյութի գիտական ու մատչելի շարադրման լավագույն տարբերակի

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2017

ընտրության անհրաժեշտ պահանջներն են (ընդգծում ենք, ելնելով մեր պրակտիկ փորձից)։

- Ղասախոսության նպատակի ճիշտ որոշումը։

- Ղասախոսության տիպի ընտրությունը պետք է պայմանավորված լինի թեմայի բովանդակությամբ, օրացուցային թեմատիկ պլանով և ուսանողների պատրաստակամությամբ ու նրանց առանձնահատկություններով։ Ղասախոսը պարտավոր է իմանալ յուրաքանչյուր ուսանողի ոչ միայն ներկա, այլև վաղվա իրական հնարավորությունները։ Մշտապես պետք է արթուն պահել սովորողների միտքը և արդյունավետ մեթոդների միջոցով ձևավորել նրանց ստեղծագործական մտածողությունը։

Մեր աշխատանքային փորձը ցույց է տվել, որ Ղասախոսության արդյունավետության բարձրացումը պահանջում է, որպեսզի ուսանողների կողմից այն գրի առնվի, քանի որ դա ունի բացառիկ նշանակություն։ Անվանի քիմիկոս Դ. Ի. Մենդելեևը նկատել է. «Գրի չառնված միտքը կորսված գանձ է»։ Հետևաբար Ղասախոսության գրառումը ունի մի շարք առավելություններ.

1. Այն հնարավորություն է տալիս հաղորդվող նյութը երկար ժամանակ հիշել և հարկ եղած դեպքում վերականգնել ունկնդրած Ղասախոսության հիմնական դրույթները։
2. Ղասախոսության գրառումը նպաստում է ուշադրության պահպանմանը։ Ինչպես մատնանշում է ռուս մեծ մանկավարժ Կ. Դ. Ուշինսկին. «Ուշադրությունը մեր հոգու այն միակ դուռն է, որով անցնում է այն ամենը, ինչ կա մեր գիտակցության մեջ»։[4]
3. Ճիշտ գրառումը ակտիվացնում է ուսանողի միտքը, քանի որ նա հարկադրված է ընտրել գլխավորը, վերլուծել Ղասախոսի արտահայտած մտքերը։
4. Ղասախոսության գրառումը նպաստում է նյութի լավ մտապահմանը։

Որպեսզի ուսանողի գրառումները լինեն լիարժեք և արդյունավետ, պետք է Ղասախոսության ընթացքում ապահովել ակտիվությունը, գրառել համակարգված և ոչ թե ընդհատումներով։ Գրի առնել Ղասախոսության թեման, պլանը, հանձնարարվող գրականությունը, ապա Ղասախոսության բովանդակությունը։

Դիտարկումները ցույց են տվել, որ Ղասախոսությունը գրառելու ժամանակ ուսանողների մեծ մասը խորությամբ չի մտածում նյութի շուրջ։ Անգամ Ղասավանդողի կողմից Ղասախոսության մի հատվածի նախնական բացատրությունից հետո, երբ ուսանողը այն ընկալում է և շարունակում գրառելու գործընթացը, վերջինս ընթանում է առանց մտածողության։ Եվ եթե Ղասախոսությունը թելադրվում է անընդհատ (առանց պարզաբանումների), ապա բոլոր ուսանողները վերածվում են գրառող մեքենաների։ Անշուշտ, Ղասավանդողի այդպիսի գործունեության արդյունքները բացասական ազդեցություն են ունենում ուսանողների ուսուցման հետագա ամբողջ ընթացքի վրա։

Մեր պրակտիկ փորձը ցույց է տվել, որ գրառումն արդյունավետ է միայն այն դեպքում, երբ ձեռքը հետևում է սեփական մտքին, ավելի ճիշտ` մտքի արդյունքներին, այլ ոչ թե Ղասավանդողի բառերին։ Օրինակ` մեր կողմից փորձ է արվել թեմայի առավել դժվար մասերի բացատրության ժամանակ օգտագործել նաև Ղասախոսության այսպիսի ձև. մենք բացատրում ենք, ուսանողները լսում են, այնուհետև նրանց առաջարկում ենք ինքնուրույն գրառել լսածը։ Ուսանողները սկզբում դժվարանում են դա անել։ Այդ ժամանակ մենք կրկնում ենք բացատրությունը այնպես, որ յուրաքանչյուր ուսանող մինչև վերջ հասկանա այն և դրանից հետո ինքնուրույն գրառի նյութը։ Այդ դեպքում ուսանողները վերափոխվում են, դառնում ավելի կենտրոնացած, ակտիվ, նրանք կարծիքներ են փոխանակում և փորձում հաղթահարել դժվարությունները, ընթանում է ըն-

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒ 2017

կայման ակտիվ գործընթաց: Այս մեթոդը հոգեբանորեն դրական ազդեցություն է գործում և ապահովում յուրաքանչյուրի մտավոր ակտիվ աշխատանքը, ձևավորվում է գործունեության դրդապատճառային հիմքը, որը և մեթոդի հաջողության պարտադիր պայման է:

Ելնելով վերը նշվածից և մեր պրակտիկ փորձից՝ գտնում ենք, որ սկսնակ դասախոսը, դասախոսության ընթացքում ուսումնասիրելով իր ուսանողներին, որոշելով նրանց հնարավորություններն ուսումնական ամենատարբեր գործողությունների մեջ, նախ լսարանում ստեղծում է առողջ հոգեբանական մթնոլորտ, ապահովում նրանց ակտիվությունը և դասախոսության նյութը համակարգված, պարզ ու մատչելի շարադրում այնպես, որ ուսանողներն առանց դժվարությունների, ուշադիր լսում են դասախոսությունը, գրի առնում շարադրածը, մտածում դասախոսի հետ միասին, հետևում նրա մտքերի, ապացույցների, եզրահանգումների ընթացքին, կարողանում են տարբերել գլխավորը, էականը երկրորդականից:

Դասախոսության նյութի հաղորդմանը ներկայացվող պահանջներից է դասախոսության ժամանակ ուղիղ (դասախոսի) և հետադարձ (ուսանողի) կապի ապահովումը: Եթե դասախոսությունը համակարգված, պարզ ու մատչելի չի շարադրվում, ապահովում դասախոսության ժամանակ ուղիղ և հետադարձ կապը, ապա ուսանողը կորցնում է դասախոսի մտքերի տրամաբանությունը, և չի յուրացնում խոսքի տրամաբանական կառուցվածքը իր բոլոր կողմերով: Դասախոսության ժամանակ ուղիղ կապը ենթադրում է դասախոսի գիտական հարուստ ինֆորմացիայի հաղորդումը ուսանողներին, այսինքն՝ մասնագիտական խոր պատրաստվածության հիման վրա կարողանում է ղեկավարել ուսանողների ուսումնաձանաչողական ու պրակտիկ գործունեությունը, կիրառում բազմազան մեթոդներ, ապահովում ուսանողների ակտիվությունը:

Զափազանց կարևոր է նաև դասախոսության ժամանակ ապահովել հետադարձ կապը: Դա նշանակում է ուսանողների կողմից շարադրանքի գիտակցական յուրացումն ու ընկալումը: Դասախոսության բովանդակության ընկալման և հետադարձ կապի ապահովման հիմնախնդիրը սերտորեն առընչվում է ուսանողների կողմից ուսումնական տեղեկատվության ընկալման ծավալի հետ: Դասախոսական աշխատանքում մենք ուշադրություն ենք դարձնում հոգեբանության մեջ հայտնի նախնական ընկալման համար ծավալի սահմանափակման օրենքին, որի խախտումը պատճառ է դառնում ուսանողների կողմից տվյալ դասախոսության կամ նրա առանձին մասերի արդյունավետ ընկալմանը: Ավելի պարզ ձևակերպմամբ՝ ուսանողը կարող է մտապահել որոշակի քանակի տեղեկատվություն: Դրա խախտումը համարվում է համապատասխան հասկացությունների, երևույթների, գործընթացների դժվար ընկալման պատճառներից մեկը: Այդ տեսանկյունից դասախոսությունն ունենում է հետևյալ էական թերությունները՝ չընդհատվող, արագ շարադրանքը և հետադարձ կապի բացակայությունը:

Դասախոսության եզրափակիչ փուլում նաև հարցադրումների միջոցով պարզում ենք՝ արդյոք ուսանողների կողմից յուրացրած գիտելիքները իմաստավորվել, ընդհանրացվել, վերածվել են համոզմունքների թե ոչ: Ուրեմն, ըստ մեր փորձի, անհրաժեշտ է դասախոսության ժամանակ ապահովել արտաքին և ներքին հետադարձ կապը: Դրանք են.

ա) Դասախոսի կողմից վերահսկել նրանց ձեռք բերած գիտելիքների և կարողությունների արդյունքները, որն ապահովում է արտաքին հետադարձ կապը,

բ) Ինքնավերահսկողությունն ապահովում է ներքին հետադարձ կապը: Ուսանողները ինքնավերահսկողության միջոցով կարողանում են գաղափար կազմել իրենց ուսումնական գործունեության արդյունքների մասին:

Եթե արտաքին կապը ծառայում է ուսանողների ուսումնաձանաչողական գործունեության ղեկավարմանն ու կառավարմանը, ուսուցման գործընթացի ճիշտ կազմակերպմանը դասախոսի կողմից, ապա ներքին կապը ծառայում է այն բանին, թե սովորողներն ինչպես և որքանով ճիշտ են կառավարում իրենց ուսումնաձանաչողական գործունեությունը, կատարելագործում գիտելիքները:

Կարծում ենք՝ ավելի արդյունավետ կլինի արտաքին ու ներքին հետադարձ կապի ապահովումը դասախոսության ժամանակ, եթե դասախոսը խելամտորեն կիրառի համագործակցության սկզբունքը, այսինքն՝ դասախոսը պետք է հրաժարվի հրամայողական մեթոդից և դաստիարակության գործընթացում հաշվի առնի յուրաքանչյուր սովորողի կարծիքը, ցանկությունները, պահանջմունքները, առաջարկությունները, հետաքրքրությունները: Պրոֆեսոր Հ. Մախչանյանը մատնանշում է, որ մանկավարժական համագործակցությանը տիրապետելը խիստ կարևոր է բոլոր առարկաների դասախոսների համար: Դասախոսության ընթացքը դիտարկելիս հարկավոր է ուշադրություն դարձնել ուսանողներին հարցեր առաջադրելու բնույթի, թույլ տված սխալների նկատմամբ արձագանքների հետ (ուսանողների կողմից) հաղորդակցման ոճի վրա, դիտողություններ անելու տոնի վրա, ընդհանրապես դասախոսության հուզական կողմի վրա, որը պետք է բավականաչափ բարձր լինի: [5]

Իհարկե, այդ ամբողջի մեջ բովանդակում է դասախոսի ստեղծագործական աշխատանքը: Այն պահանջում է նպատակասլաց աշխատասիրություն, ջերմ սեր մանկավարժական գործունեության նկատմամբ: Ուսանողի իմաստության առաջին հիմնական ակունքը դասախոսն է, որը պետք է լինի իմաստության օրինակ, գիտելիքների հզոր աղբյուր և բարոյական նորմեր մարմնավորող կերպար:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Основы педагогики и психологии высшей школы (под ред. Петровского А. В.), М. Изд.во Московского университета, 1986, стр. 498
2. Բայան Ա., առաջին կուրսեցու ուղեցույց, Եր., 1973, էջ 5-6: Նաև այդ մասին տես, Պլատոնով Գ. Վ., Ինչպես նախապատրաստել դասախոսությունը, դասախոսական վարպետության կատարելագործման համար, (հեղինակային ձեռնարկ), Եր., 1979, էջ 9:
3. Բայան Ա., Մանկավարժական հոգեբանության հարցեր, Եր., 1983, գլ. 5, էջ 368:
4. Ուշինսկի Կ. Դ., Մանկավարժական ընտիր երկեր, 3-րդ բաժին, Ուշադրության դաստիարակում, Եր., 1981, էջ 289:
5. Մախչանյան Հ., Մանկավարժական համագործակցություն, Եր., 1989, էջ 13-14:

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Ժամանակակից բուհ-ում դասախոսության նախապատրաստմանն ու մատուցմանը ներկայացվող մի քանի պահանջներ
(դիտարկումներ մեր պրակտիկ փորձի մասին)
Արեգա Թևոսյան

Հոդվածում գիտական գրականության ուսումնասիրության և մեր պրակտիկ փորձի վերլուծության հիման վրա համառոտակի քննության են առնվել դասախոսության նախապատրաստմանն ու մատուցմանը ներկայացվող մի քանի պահանջներ: Կոնկ-

րեւտ օրինակներով լուսաբանվում են դասախոսության ընթացքում ուսանողների ճանաչողական ակտիվության ապահովման, դասախոսական նյութի գրառման, ուղիղ և հետադարձ կապի ապահովման, համագործակցության սկզբունքի կիրառման, դասախոսության եզրափակիչ փուլում ուսանողների կողմից ուսումնական նյութի յուրացման մակարդակի ստուգման և այլ հարցեր:

РЕЗЮМЕ

**Ряд требований, предъявляемых к подготовке лекций в современном вузе
(наблюдения из нашего практического опыта)**

Арега Тевосян

***Ключевые слова:** образовательная политика, качество образования, обеспечение качества, конспектирование, доступность преподавания, эффективность, обеспечение активности студентов, предъявляемые требования, раскрытие опыта.*

В статье рассматриваются роль и значение лекций в образовательном процессе современного вуза. На конкретных примерах демонстрируется способ повышения познавательной активности студентов; особое внимание уделяется требованиям к лекциям, прямой и обратной связи между преподавателем и студентом, применению принципа взаимодействия, проверке усвоения учебного материала на заключительных этапах лекции

SUMMARY

**Some Requirements for the Preparation and delivery of lectures in Modern Universities
(observations on our practical experience)**

Areга Tevosyan

***Key words.** Educational policy, quality of education, quality assurance, lecture record, providing accessibility, efficiency, students activity providing, represented requirements, disclosure of experience.*

The article examines several requirements for the preparation and delivery of lectures which is based on the study and analysis of scientific literature and our practical experience.

It also discusses some issues related to the efficiency of lectures. Specific examples show how to increase students' cognitive activity. Special attention is paid to the requirements for lectures, feedback between teacher and student, the application of the principle of interaction, the verification of the assimilation of educational material in the final stages of lecture.